

**SPRAWOZDANIE z posiedzenia HERSC
(Higher Education and Research Standing Committee),
które odbyło się w Tallinnie, w dniach 10 - 11 września 2018 roku**

W dniach 10-11 września 2018 roku wzięłam udział w drugim w tym roku, a czwartym w bieżącej kadencji, posiedzeniu Komitetu Stałego ETUCE (European Trade Union Committee for Education) – HERSC, gdzie reprezentowałam Krajową Sekcję Nauki NSZZ “Solidarność”. Byłam jedyną osobą z Polski.

W posiedzeniu HERSC uczestniczyło 31 delegatów organizacji związkowych z 21 krajów.

Europa Zachodnia była reprezentowana przez 14 delegatów:

Francja – 4, Irlandia – 2, Niemcy – 2, Portugalia – 2, Belgia – 1, Hiszpania – 1, Holandia – 1, Wielka Brytania – 1.

Kraje Skandynawskie reprezentowało 6 przedstawicieli:

Finlandia – 3, Norwegia – 2, Szwecja – 1.

Kraje Europy Centralnej przyjęte do UE w 2004 roku i później reprezentowało 7 delegatów:

Polska – 1, Estonia – 1, Cypr – 1, Rumunia – 1, Chorwacja – 1, Łotwa – 1, Malta – 1.

Poza delegatami z UE, było jeszcze 4 delegatów z Europy:

Serbia – 2, Bośnia i Hercegowina – 1, Kosowo – 1.

Z naszego regionu nie było przedstawicieli Litwy, Słowacji, Słowenii i Ukrainy.

Jak sygnalizowałam już w poprzednich sprawozdaniach – Bułgaria, Czechy, Węgry i w dalszym ciągu nie mają swoich delegatów w HERSC, a więc nasze kraje i ich problemy nie są wystarczająco dobrze reprezentowane.

Wśród wykładowców były trzy osoby z Estonii, w tym Minister Edukacji.

Spotkanie w Tallinnie zostało zorganizowane przy wsparciu UNIVERSITAS, organizacji członkowskiej ETUCE w Estonii.

Członkowie HERSC zostali powitani przez pana Indreka Reimanda, Wiceministra ds. Szkolnictwa Wyższego, Badań i Polityki Językowej w Ministerstwie Edukacji i Badań Estonii (Deputy Secretary General for Higher Education, Research and Language Policy in the Ministry of Education and Research), który przedstawił osiągnięcia i wyzwania szkolnictwa wyższego i badań w Estonii.

Strategie estońskich związków zawodowych działających w obszarze szkolnictwa wyższego, nauki oraz badań zostały nakreślone przez przedstawicieli organizacji członkowskich ETUCE w Estonii, UNIVERSITAS i Związku Zawodowego Kadr Edukacyjnych (EEMU).

Podczas spotkania członkowie HERSC dyskutowali o wolności akademickiej, o solidarności pomiędzy związkami działającymi w sektorze szkolnictwa wyższego i o najnowszych

wydarzeniach w polityce Unii Europejskiej obejmujących Europejski Obszar Edukacji (EEA) i nową inicjatywę - Uniwersytety Europejskie. Uczestnicy dyskutowali również o rezultatach paryskiego spotkania ministerialnego, które odbyło się w dniach 24 - 25 maja 2018 oraz nad Komunikatem Paryskim, na treść którego silny wpływ wywarły działania HERSC i ETUCE.

Spotkanie było też okazją do sfinalizowania Rezolucji HERSC w sprawie wzmocnienia wolności akademickiej w Europie, która zostanie przedstawiona Komitetowi ETUCE w celu jej zatwierdzenia na Specjalnej Konferencji ETUCE w dniach 27-28 listopada 2018 w Atenach.

W mniejszych grupach roboczych członkowie HERSC mieli okazję wymienić się doświadczeniami i poglądami na temat sytuacji pracowników szkolnictwa wyższego i nauki oraz roli związków zawodowych, a także przedyskutować temat obecnie działających w ich krajach procedur, aby ocenić, czy zapewniają one w wystarczającym stopniu demokratyczne zarządzanie instytucjonalne w uczelniach wyższych.

Podkreślili, że głównymi wyzwaniami dla związków zawodowych reprezentujących pracowników sektora szkolnictwa wyższego i nauki powinno być wspieranie nauczycieli akademickich i naukowców oraz likwidowanie niepewności w zatrudnieniu, a w tym umów krótkoterminowych, które są niestety często stosowane przy zatrudnianiu pracowników uczelni wyższych i personelu badawczego.

Członkowie HERSC zauważyli również, że związki zawodowe zajmujące się edukacją muszą podwoić wysiłki na rzecz zapewnienia bardziej demokratycznego zarządzania instytucjonalnego, poprzez inicjowanie negocjacji i współpracy z organami zarządzającymi w uczelniach wyższych i instytucjach naukowych oraz wspieranie odpowiednich kandydatów na rektorów i inne stanowiska wybieralne, a mianowicie takich, którzy posiadają demokratyczne podejście do zarządzania.

Przebieg spotkania HERSC w dniach 10 i 11 września 2018

Rob Copeland, przewodniczący HERSC, otworzył spotkanie a następnie **Susan Flocken, europejska dyrektor ETUCE**, powitała uczestników. Przedstawiciele gospodarzy, **Wladimir Viies, przewodniczący estońskich związków zawodowych UNIVERSITAS**, współorganizator spotkania i **Elis Randma** w imieniu **przewodniczącego Związków Zawodowych Pracowników Edukacji, Reemo Voltri** - serdecznie powitali wszystkich gości.

Po oficjalnych powitaniach, **Indrek Reimand, Wiceminister ds. Szkolnictwa Wyższego, Badań i Polityki Językowej** przedstawił politykę swojego kraju w zakresie szkolnictwa wyższego i badań realizowaną pod hasłem: „Estonia oparta na wiedzy” (knowledge-based Estonia).

Powiedział m.in. : Estonia liczy 1,3 mln. ludności, jest małym ale silnym krajem, rozwija się dynamicznie, kładziemy nacisk na edukację i rozwój społeczeństwa cyfrowego, rząd jest przychylny wspieraniu i finansowaniu sektora edukacji i nauki.

W Estonii jest 6 uczelni publicznych i jedna prywatna, w tym dwa największe uniwersytety – Uniwersytet Tartu i Uniwersytet Technologiczny w Tallinnie.

Minister przedstawił priorytety w nauce: doskonałość i różnorodność, rosnące znaczenie badań i rozwoju, przekształcanie struktur ekonomiczno-gospodarczych w kierunku inteligentnych specjalizacji, współpraca międzynarodowa.

Przedstawił też priorytety dla strategii „Uczenia się przez całe życie - 2020” (Lifelong Learning - LLL): zmiana podejścia do nauczania, kompetentni i zmotywowani nauczyciele akademicy, zgodność nauczania z potrzebami rynku pracy, zmiany w zakresie cyfryzacji, równe szanse i zwiększony udział społeczeństwa w LLL.

Estonia, w przeciwieństwie do Polski, ma więcej studentów przyjeżdżających w ramach Programu ERASMUS niż wyjeżdżających. Ostatnio nastąpił ogólny spadek liczby studentów w kraju o ok. 10%, co wynika ze spadku populacji w odpowiednim wieku i Estonia planuje uzupełnić tę liczbę poprzez wzrost liczby studiujących w ramach LLL. Program Uczenie się przez całe życie stał się obecnie priorytetem władz.

W dyskusji zapytano Ministra co oznacza jego tytuł ds. **polityki językowej**. Odpowiedział, że zajmuje się również promocją języka estońskiego, wspieraniem kultury i nauki języka oraz nauk społecznych z całym zapleczem językowym. Ma to związek z doksztalaniem nauczycieli (Teaching of Teachers), którzy dotychczas wykładali swoje przedmioty w innym języku. Aby rozwiązać problem, tworzone są centra doskonałości w celu wspierania nauki i doskonalenia znajomości języka estońskiego.

Następnie **Kristi Kiilu**, Profesor Estońskiej Akademii Muzycznej i przewodnicząca Komisji nakreśliła strategię UNIVERSITAS.

Na początku swojego wystąpienia wspomniała o osiągnięciach „Solidarności” w obaleniu komunizmu, co przyczyniło się również do wolności Estonii i do utworzenia niezależnych związków zawodowych w tym kraju. Bardzo przyjemnie słyszeć takie słowa, że inne kraje doceniają znaczenie i wkład „Solidarności” w ich wolność i niezależność.

Następnie przedstawiła zasady zatrudniania pracowników w uczelniach wyższych Estonii. Kilka uczelni ma zawarty specjalny kontrakt z Ministerstwem o zasadach finansowania pracowników zawierający m.in. gwarancje socjalne, godziny pracy, wynagrodzenie porównywalne z innymi zawodami, równość wynagrodzeń i stawki dla pracowników uczelni powiązane z lokalnym rynkiem pracy.

Polityka kraju skierowana jest na modernizację uczelni, ale z zachowaniem równowagi pomiędzy nowym a dotychczas wypracowanym modelem.

Władimir Viies, przewodniczący UNIVERSITAS powiedział, że problemem w Estonii jest to, że studenci, którzy wyjeżdżają za granicę nie wracają do kraju i aby to zahamować należy zaproponować im godziwe zarobki. Poprosił przedstawicielkę ministerstwa, obecną na

spotkaniu o komentarz, jednak nie chciała ona komentować wypowiedzi w sprawie zarobków, tłumacząc się brakiem danych.

Wladimir Viies poruszył też sprawę zarobków profesorów w uczelniach wyższych. Pomimo istniejących uzgodnień i zapisów profesorowie zarabiają bardzo mało. Wspomniał o ścieżce kariery naukowej pracowników i podkreślił, że system jest niejasny i niewłaściwy. Zaproponował rozwiązanie problemu w drodze dialogu społecznego.

Po przerwie uczestnicy przedyskutowali i przyjęli protokół z poprzedniego zebrania HERSC, a następnie **Susan Flocken** przedstawiła sprawy bieżące sekretariatu ETUCE.

Podkreśliła znaczenie powstania i działalności „Solidarności” dla rozwoju ruchu związkowego w Europie i na świecie.

Poinformowała również o następujących sprawach i problemach:

- w Turcji, w lipcu 2018 roku, 18 tys. pracowników zostało zwolnionych z pracy a w tym nauczyciele akademicy;
- uciekinierzy i migranci to wielkie wyzwanie dla demokratycznej Europy;
- w Niemczech, w Polsce i na Węgrzech odbyły się demonstracje w obronie demokracji i wywarły one duży wpływ na społeczeństwa całej Unii Europejskiej;
- w maju 2019 roku nastąpi zmiana parlamentu Unii Europejskiej i bardzo ważna jest sprawa kontynuacji polityki zorientowanej na rozwój i finansowanie edukacji;
- pogłębia się brak nauczycieli w Europie, co jest dużą niespodzianką dla wielu rządów;
- Konferencja w Atenach, która odbędzie się w dniach 26 – 28 listopada 2018 - planowane zagadnienia: równość, jakość i nowe formy komunikacji w edukacji, przyszłość Europy oraz rola związków zawodowych działających w obszarze edukacji, dialog społeczny, poprawa warunków pracy nauczycieli akademickich w uczelniach wyższych;
- Konferencja „Copyright”, która odbyła się w kwietniu 2018 roku miała ogromny wpływ na politykę i podejście Komisji Europejskiej do spraw praw autorskich.

Następnie uczestnicy spotkania dyskutowali o nurtujących ich sprawach, a poniżej kilka istotniejszych wypowiedzi i uwag:

- **Karin Amossa** ze Szwecji mówiła o wynikach wyborów, które odbyły się w jej kraju tuż przed spotkaniem HERSC i o obawach dotyczących zagrożenia demokracji a w tym wolności akademickiej;
- **Dita Stefenhagena** z Łotwy poruszyła sprawę niskich zarobków w sektorze edukacji i próby negocjacji z rządem w sprawie podwyżek, na razie bez konkretnych efektów;

- przedstawiciel Portugalii **Tiego M. Dias** poinformował o krajowej akcji renegotjowania kontraktów z nauczycielami, a po tej akcji okazało się, że tylko 15% umów zostało zawartych na stałe a reszta to umowy na czas określony;
- **Andreas Keller** z Niemiec poinformował, że w jego kraju zrobiono przegląd przygotowania nauczycieli akademickich do wykonywania zawodu i okazało się, że 2/3 z nich nie ma wymaganych kwalifikacji - pracodawcom lepiej jest zatrudniać osoby bez kwalifikacji, bo otrzymują one niższe wynagrodzenia;
- **Wladimir Viies** powiedział, że w Estonii zamiast wykwalifikowanych nauczycieli uczą studenci i doktoranci, bo to mniej kosztuje;
- **Mustafa Riza** poinformował, że na Cyprze (tureckim) władze starają się obniżyć koszty edukacji, przez 3 miesiące waluta turecka została zdewaluowana o 50% a zarobki nie wzrosły i coraz bardziej obniża się poziom wolności akademickiej;
- **Patrick Monfort** i **Xavier Lambert** z Francji obawiają się wprowadzenia zmian przewidywanych w najbliższych tygodniach, gdyż stanowią one zagrożenie dla wolności akademickiej;
- przewodniczący **Rob Copeland** podsumował, że coraz częściej mamy do czynienia z zagrożeniami wolności akademickiej oraz pogarszaniem się warunków pracy w naszym sektorze i zaproponował, aby pomyśleć o kampanii przeciw komercjalizacji w edukacji.

Następnie odbyła się sesja robocza na temat **jak postępować, aby przyciągnąć do związków zawodowych jak największą liczbę osób spośród nauczycieli akademickich i badaczy w szkolnictwie wyższym oraz pracowników naukowo – badawczych w instytutach.**

Uczestnicy zostali podzieleni na pięć grup.

Ja pracowałam w grupie pod kierownictwem **Karin Amossa** ze Szwecji.

Przede wszystkim koncentrowaliśmy się na możliwościach utworzenia wspólnej organizacji związkowej obejmującej zarówno nauczycieli akademickich i badaczy zatrudnionych w uczelniach wyższych jak też i badaczy zatrudnionych w instytutach. Każdy z uczestników przedstawił ocenę sytuacji w swoim kraju. Wymieniano się doświadczeniami i napotykanymi problemami, podawano przykłady dobrej praktyki w poszczególnych krajach. Ja przedstawiłam sytuację w KSN NSZZ „Solidarność” gdzie mamy zarówno nauczycieli akademickich oraz innych pracowników szkolnictwa wyższego jak też i badaczy z instytutów naukowych. Przedstawiłam stan prawny, w tym różne ustawy dotyczące poszczególnych grup oraz doświadczenia praktyczne płynące ze wspólnych oczekiwań.

Koledzy z Cypru i Irlandii poruszyli sprawę doktorantów, którzy są badaczami, ale podobnie jak w Polsce, otrzymują stypendia a nie wynagrodzenie i nie mogą być członkami związków zawodowych.

W Portugalii sytuacja jest podobna, badacze protestują bo nie mają pensji tylko stypendia. W efekcie skoncentrowaliśmy się na znalezieniu możliwości, aby doktorantów przyjmować do związków zawodowych.

Po zakończeniu prac w grupach, o godz. 17.30, wybraliśmy się na spacer po starówce Tallinna a następnie zjedliśmy wspólnie kolację.

Następny dzień rozpoczął się prezentacją Raportów pięciu grup warsztatowych.

Wszystkie grupy doszły do wspólnego wniosku. Trzeba się skoncentrować na zachęcaniu młodych osób do wstępowania i należenia do związków zawodowych, nie poddawać się, mówić językiem młodych. Związki zawodowe nie są atrakcyjne dla młodych pracowników, trzeba dokładać wszelkich starań i sprawić, aby były.

W kolejnym punkcie obrad **Rob Copeland** przedstawił dokument proponowany przez HERSC pt. Rezolucja w sprawie umocnienia wolności akademickiej w Europie. Uczestnicy podjęli dyskusję na temat poszczególnych zapisów i sformułowań. W wielu krajach uwidaczniają się dążenia do ograniczania wolności akademickiej. Środki publiczne są ograniczane, różne osoby uzurpują sobie prawo do zarządzania i decydowania o wydatkach nie biorąc pod uwagę faktu, że środki na edukację i badania to środki publiczne i tylko społeczeństwo ma prawo decydować o sposobie ich wydawania. Dokument po spotkaniu został przekazany do publicznej dyskusji i ma być przyjęty na Konferencji w Atenach.

Kolejnym punktem było wystąpienie **Agnes Roman**, starszego koordynatora ETUCE, która omówiła bieżące sprawy z zakresu polityki europejskiej, a w tym, m. in.: priorytety prezydencji Austrii, aktualizację Procesu Sorbońskiego i projektu „uniwersytety europejskie”.

Przedstawiła priorytety w edukacji, a w tym, m.in.:

- Program 'ERASMUS' 2021 – 2027 - nowa nazwa, finansowanie 30 mld. EUR, w tym 25 mld na mobilność, 3 mld na akcję Młodzież i 500 mln na akcję Sport - jest to 3-krotne zwiększenie w stosunku do Programu ERASMUS+. Program obejmuje również oprócz mobilności - wspólne dyplomy i wspólne programy studiów;
- w ramach aktualizacji Procesu Sorbońskiego i projektu „uniwersytety europejskie” przewiduje się wprowadzenie uznawalności edukacji i okresu praktyk on line;
- obecnie w Europie występuje olbrzymi brak nauczycieli, trzeba położyć nacisk na rozwój uczenia się przez całe życie (continuous professional development).

Andreas Keller, wiceprezydent ETUCE omówił efekty spotkania Ministrów w Paryżu w dniach 24 – 26 maja 2018 i dalsze prace nad Procesem Bolońskim. Ministrowie przyjęli Komunikat Paryski, dotyczący przyszłych priorytetów Procesu Bolońskiego. Apel i Raport przygotowany przez ETUCE wsparł z sukcesem pracowników sektora edukacji szkolnictwa wyższego i badań. ETUCE żądało m.in. lepszej ochrony wolności akademickiej jako

podstawowej wartości Procesu Bolońskiego, zwiększania funduszy na inwestycje publiczne w sektorze szkolnictwa wyższego i badań. Raport podkreślał też ważność dialogu społecznego i zarządzania kolegialnego, a także zwracał uwagę na zagrożenia dla dalszego, prawidłowego przebiegu Procesu Bolońskiego.

Następnie **Louise Hoj Larsen**, pracownik **Education International (EI) ds. Programów**, przedstawiła zaangażowanie EI w działalność międzynarodową.

Omówiła zbliżającą się konferencję IHERSC na Tajwanie, w dniach 12 – 14 listopada 2018, która ma stanowić forum wymiany informacji i refleksji w zakresie rozwoju współpracy międzynarodowej w szkolnictwie wyższym oraz rozwoju wspólnych prac badawczych, a także w zakresie wspierania poprawy warunków pracy nauczycieli akademickich i naukowców oraz poprawy jakości edukacji.

Prezentacja **Louise Hoj Larsen** odbywała się w ciekawy sposób. Ze względu na stan zdrowia nie mogła ona być osobiście w Tallinnie. Jej prezentacja została wyświetlona na tablicach a głos był przekazywany przez telefon komórkowy przyłożony do mikrofonu.

Po lunchu rozpoczęły się **zajęcia warsztatowe na temat demokratycznego zarządzania uczelnią**. Zostaliśmy podzieleni na kiluosobowe grupy. Ja pracowałam w grupie pod kierownictwem **Andreasa Kellera**. W naszej grupie byli przedstawiciele Finlandii, Francji, Łotwy, Hiszpanii, Portugalii, Belgii, Niemiec, i Polski.

Finlandia wprowadziła kilka lat temu model biznesowy zarządzania uczelnią, z zewnętrzną Radą. Poprzednio uczelnią zarządzał Senat. W nowym systemie obserwuje się znaczny spadek wolności akademickiej.

We **Francji**, kontakt prezydenta uczelni z związkami zawodowymi należy do dobrej tradycji. Zwyczajowo dochodzi do spotkania co 3 miesiące, ale nie jest to obowiązujące – jest to rodzaj dialogu społecznego. Nauczyciele akademicy i badacze mają status urzędników państwowych.

Na **Łotwie**, podobnie jak w Polsce, zamierzają zmienić ustawę i wprowadzić model biznesowy z radą. Dotychczas, w senacie uczelni zasiada przedstawiciel związków zawodowych z głosem doradczym.

W uczelniach **Hiszpanii** jest senat składający się w 51% z profesorów, w 25% ze studentów, do 10% administracji + inni. W uczelni jest też rada społeczna a w niej jeden reprezentant związków zawodowych. Rada m.in. zatwierdza programy nauczania. Dotychczas rektor jest wybierany ale zamierzają to zmienić na ustanawianego. Jest duży sprzeciw społeczny.

W **Portugalii**, oprócz wybieralnego senatu, jest rada doradcza, również taka rada jest przy wydziałach. Spełnia ona funkcję rady pedagogicznej i naukowej, i w większości składa się z przedstawicieli biznesu. W sprawach zatrudnienia, wydział wnioskuje, a rektor zatwierdza. Pensja jest ustalana na poziomie krajowym.

W **Belgii**, w części Flamandzkiej, uczelnie są autonomiczne. Mają zewnętrzną radę negocjacyjną i zarządzającą. Rada akceptuje wybranego rektora. Jest reprezentacja związków zawodowych w uczelniach państwowych i prywatnych. Uczelnie mają struktury oficjalne i różne ciała nieoficjalne.

W **Niemczech** na razie nie przewidują zmian. Uczelnią rządzi wybieralny senat i rektor a na wydziałach dziekani.

W **Polsce**, pomimo, iż rola związków zawodowych jest zagwarantowana prawnie obserwuje się duże problemy z realizacją tego prawa, gdyż rektorzy nagminnie je łamią.

Podsumowanie warsztatów

W Europie Wschodniej również wprowadza się rady i jest zmieniany system zarządzania. Litwa, Łotwa, Estonia i Polska to ostatnie przykłady. Wprowadza się system zachodnioeuropejski i skandynawski. Maleje rola związków zawodowych.

Podsumowanie spotkania poprowadziła dyrektor **Susan Flocken**.

Podkreśliła, że autonomia uczelni jest wszędzie a rola związków zawodowych maleje. Wszyscy oceniają zachodzące zmiany, jako zmiany „na gorsze” i powodujące ograniczenia wolności akademickiej.

Na spotkaniu zwrócono też szczególną uwagę na problemy równości w zatrudnieniu, poprawę statusu pracowników uczelni, a w szczególności grupy nauczycieli akademickich i pracowników sektora naukowo – badawczego.

Spotkanie było przeprowadzone bardzo sprawnie pod względem organizacyjnym, przedstawiana problematyka była ciekawa i różnorodna, prezentacje interesujące, a organizatorzy z Estonii dołożyli wszelkich starań aby spotkanie przebiegało komfortowo i aby zrealizować wszystkie zaplanowane punkty obrad.

ETUCE pokryło koszty mojego biletu lotniczego, noclegów i wyżywienia w czasie obrad.

Następne spotkanie HERSC planowane jest na 21–22 lutego 2019 (czwartek, piątek) w Brukseli.

Opracowanie:

Aniela Białowolska – Tejchman

Wiceprzewodnicząca Komisji ds. Współpracy Międzynarodowej
Rada Krajowej Sekcji Nauki, NSZZ „SOLIDARNOŚĆ”

Materiały źródłowe znajdują się na stronach ETUCE i Komisji Europejskiej.